

Tudi mleko pri samicah postaja iz kervi. Nad vimenom so zaperte žlezaste čevčice mlečnice, ktere so zavite v tanko mrežico odvodnično (Pulsadernetz), in iz njih izpravljaajo mleko. Ker je lahko misliti, da se toliko več mleka izcedi, kolikor več je kervi, ki priteka k vimenu, tako se tudi lahko sodi po velikosti trebušne privodnice, ki nepotrebno kri od vimena k sercu pripeljava, da imajo krave malo ali veliko mleka.

Tudi mast se izpotuje po kervnicah. Ona varje truplo, pa tudi premikanje in gibanje polajša in v sili je tudi zaloga ogljeca, ktere ga se potrebuje za dihanje. Mast je popolnoma trohnelca prosta stvar; naredi se torej tudi iz take kerme (klaje), ki nima trohnelca v sebi. Taka je torej mast redilna in tej nasproti pa mesoredilna hrana.

Vsi delci živalskega trupla redno umirajo eden za drugim, pa kri jih hitro z novimi namestuje. V starosti pa kervino namestovanje začne hirati in pomanjkljivo postajati; takrat je vsak majhen primerek škodljiv, truplo je občutljivo in zdravje razderto tako, da smert ne čaka dolgo.

F. St.

Vpliv narodnega učitelja na šolsko in ljudsko omiko.

(Pri 3. zboru okrajnega učiteljskega društva v Ljutomeru govoril J. L.)

Bilo je v nekih šolskih počitnicah, ko sem se v Ljubljani sošel z nekim višim mornarskim častnikom. Ta je bil domá v neki vasi na G. Deset let že ni bil v svojem kraju; služba njegova mu tega ni dopustila, akoravno bi bil to rad večkrat storil, kajti kot domoljuba zanimalo so ga vse zadeve v domači vasi in deželi. Čez deset let prišedši zopet v svoj rojstni in domovinski kraj — našel je mnogo mnogo sprememb. Veliko nekdanjih znancev in prijateljev, več sorodnikov njegovih krije sedaj črna zemlja, ko so se še pri njegovem odhodu veselega življenja in dobrega zdravja radovali. Tudi več vnanjih sprememb pri hišah, hramih, posestvih i. t. d. bile so došlemu domačinu nova prikazen. Vsemu temu se naš omikan gospod še ni toliko čudil, kakor duševni spremembi svojih rojakov v minulih desetih letih. Kaj pa se je s kmečko mladino, mladenči, možmi i. t. d. v tem času zgodilo? Ali so morda vsi kmečki mladenči te vasi postali dijaki viših šol, ki učenost z veliko žlico zajemajo, in možje kmetje pa učeni doktori? Ne, tako daleč še niso dohnali. Torej poslušajte!

Pred desetimi leti, ko je naš gospod od doma v tuje kraje na morje in prek morja odrinil, bilo je prebivalstvo omenjene vasi, akoravno bistre glave — še v veliki nevednosti. Nihče skoraj ni znal brati ali pisati, nič niso znali o vesoljnem svetu in drugih rečeh, ktere se tirjajo dandanašnji že od vsakega človeka. Še v naukih sv. vere niso bili dobro podučeni. In od kod, za Boga, naj bi bili vzeli te znanosti? Šole niso

imeli, učitelja ne, z duhovnikom prišli so le malo v dotiko, kakor je to v samotnih krajih sploh navada.

Po odhodu našega slovenskega mornarskega častnika pa sezidajo v tem kraju lepo šolsko poslopje — in kmali dobé tudi učitelja — in sicer pravega, dobrega, izvrstnega učitelja. Mož, čedne terdne postave, dobrega zdravja, bil je okoli 25 let star. Ni bil visoko šolan, po šolskih klopéh ni veliko hlač potergal. Dve latinski šoli in enoletna učiteljska pripravnica, to je bilo vse njegovo šolanje. A bil je tako marljiv in vnet za učiteljski stan, da si je pozneje pridobil veliko lepih znanosti, ktere je potem djanjsko in prav spešno rabil v šoli. Imel je pravo ljubezen do mladine; kdor je ž njim le enkrat v dotiko prišel, le enkrat ga čul govoriti z njegovim posebno milim glasom in gledal v njegove mile oči, — ta je moral v njem spoznati blago dušo, ki je ravno v šoli med nedolžno mladino na naj priličnejšem mestu. In to je res bil, kakor nam kaže uspeh njegovega delovanja skozi 10 let v naši vasi.

Bil je tû on učitelj skoraj vsem stanovalcem, mladim in starim. V vsakdanji šoli podučeval je 5—13 let stara deca, v nedeljsko šolo dopoldne so dohajali 12—16 letni dečki in deklince; in po božji službi popoldne povabil je druge odrasle mladenče in može. Tako je blagi mož delal skozi 10 let dan za dnevom, nedeljo za nedeljo, in sicer vedno iz take ljubezni do mladine, do ljudstva, ki je družila v sebi poterpljenje in marljivost.

In kakošen je bil nasledek tega? Kakošen vpliv je imelo delovanje tega narodnega učitelja na šolsko in ljudsko omiko?

Mladina je rasla ne samo v starosti, temuč tudi v modrosti in kreposti, kakor se v sv. pismu o zveličarju bere. Vsa vaška mladina naučila se je brati, pisati in od mladine ali tudi naravno od učitelja naučili so se tudi odrasli. In še, kar več veljá, obračal je naš učitelj svojo veliko pazljivost na razne oddelke kmetijstva. Več šolskih ur bilo je odmenjenih samo kmetijstvu že v vsakdanji šoli; ob nedeljah se je pa sploh le o kmetijstvu naj več govorilo. Šola dobila je več učnih pomočkov, mala kmetijska orodja izdelovali so otroci sami. Pri šoli bil je lep vert za sadjerejo; v njem so se otroci djansko urili v tem nauku. Pa tudi domá so deca si narejala drevesnice. Pri šoli bila je tudi šolska in farna bukvarnica, iz ktere so si mladi in stari marljivo izposojevali lepe in podučne slovenske knjige. Učitelj je z duhovnikom delal v lepi složnosti; drug drugzega je podpiral. Župnik so marsikteri krajcar darovali, da so se revnim šolskim otrokom kupile šolske reči, pa tudi obleka, obutalo itd.

Učitelj je rad dohajal v prostih urah k srenjčanom, ter jim pripovedoval različne novice, ki jih je zvedel iz knjig in časnikov, Dajal jim je lepe nauke, kako se mora ravno slovenski kmet povzdigniti na boljše materijalno in duševno stanje. Da se prvo doseže, priporočal jim je

umno kmetovanje in varčno gospodarenje; da se duševno povzdignejo, svetoval jim čitanje knjig in časnikov slovenskih. In res, dobri kmetje vbogali so ga. Veliko število se jih je vpisalo v družbo sv. Mohora, in več jih je bralo slov. časnike. V desetih letih je pa to storilo veliko spremembo pri ljudstvu. Vse obnašanje — pred še surovo — bilo je drugače, namreč bolj omikano in vljudno, ves govor srenjčanov lepši in pravilnejši in njih znanosti o svoji narodnosti in pravicah, o politiki, vesoljnem svetu i. t. d. bile so večje in jasnejše. Ob nedeljah se niso več toliko v kerčmah zbirali in ne razsajali, bñli se in morili, marveč bili so zbrani pod domačo lipo, ter razgovarjali se o tem in unem in vmes popevali mične slovenske pesmi, naučene od učitelja. Deca niso divjala po ulicah vaških in se ne skrivala pred došlimi gospodi; ampak vljudno so otroci pozdravljali duhovne gospode, učitelja in župana ter druge gospode, ki so sim ter tje v vas dohajali. Ravno tako lepo so storili pri prihodu našega gospoda častnika.

Ta je pa imel tudi veliko veselje nad takošnim napredkom svoje domače vasi, in spoznal je, da je šola z učiteljem, učitelj z duhovnom vred vse to učinila. Svoje veselje izrazil je s tem, da je šoli daroval več učnih pomočkov in šolo vpisal kot dosmertno v družbo sv. Mohora i. t. d.

To je pač lep zgled, kako velik dobredejen vpliv ima naroden učitelj na šolsko in ljudsko omiko! Bog daj še več takih mož našemu potrebnemu slovenskemu narodu!

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

36. Da je pa Metelko tako temeljito znal presojati pisanja slovenske, k temu je pomagalo mu največ marljivo učenje staroslovenščine in narečij slovanskih. Bil je v tem samouk, kakor mnogi Slovenec pred in za njim. Reči se vendar sme, da so ravno Slovenci veliko pečali se s starim jezikom slovanskim, če tudi ne slovijo po svetu, ker njihove preiskovanja niso prišle na dan. Kar sta pa Dobrovský in Kopitar vrata odperla v hram starega jezikoslovstva slovanskega, množijo se verli jezikoslovci od leta do leta. Med prvimi nasledniki je če tudi bolj skromno ali pohlevno — Metelko. Pokazal je to svoje znanje že v „Lehrgebäude der Slowenischen Sprache“ l. 1825, v „Anhang zur Vorrede“ l. 1848, v svojih naukah in slovenskih pisanjih; posebno veselo pa je napredoval v staroslovenščini, kar so jele na svetlobo prihajati slavne Miklošičeve dela, na pr. l. 1845 „Radices linguae slovenicae veteris dialecti“, in „S. Joannis Chrysostomi homilia in ramos palmarum palaeoslovenice“ itd.